

УДК 340.12(477)

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-2\(7\)-1192-1204](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-2(7)-1192-1204)

Огірко Олег Васильович доктор філософії, доцент, доцент кафедри філософії та педагогіки, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Гжицького, професор кафедри українознавства Інституту Східної Європи, м. Львів, тел.: (032) 239-26-46, <https://orcid.org/000-0001-7563-6992>

ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Анотація. Досліджуються політичні погляди митрополита Андрея Шептицького. Він пережив сім політичних режимів. Народився у 1865 р., навчався, здобув докторати з права, філософії, богослов'я, був висвячений на ієромонаха, а згодом хіротонізований на єпископа у 1899 р. та став митрополитом Галицьким, архієпископом Львівським у 1901 р. за австрійського режиму. З початком Першої світової війни арештований у вересні 1914 р. та відбув трьохрічне ув'язнення у в'язницях для духовних злочинців в Курську та Суздалі за російського царського режиму. Повернувся до Львова і ще рік проживав за австрійського режиму. В 1918 р. в часи Листопадового зриву у Львові проживав за українського режиму, а згодом аж до 1938 р. перебував за польського окупаційного режиму. З 1939 р. внаслідок окупації Західної України червоною армією перебував протягом трьох років за радянського режиму. Внаслідок просування німецьких військ в часи Другої світової війни на українські землі перебував під нацистським окупаційним режимом, а в липні 1944 р. через звільнення Львова радянськими військами знову під радянським режимом.

Митрополит Шептицький виявляв активну громадянську позицію, спрямовану на розбудову української державності. Як депутат Віденського парламенту та Галицького сейму, він невтомно працював для блага українського народу. Його міжнародна діяльність також була спрямована на підтримку України. Відвідуючи різні країни світу, зокрема Італію, Францію, Бельгію, Канаду, США, Бразилію та Аргентину, він використовував кожну можливість, щоб донести до світової спільноти прагнення українців до самовизначення. Він брав активну участь у багатьох політичних акціях, зокрема протестував проти утисків українських студентів Львівського університету та очолював делегацію до цісаря з вимогами рівноправності для українців в Австро-Угорській імперії.

Митрополит Андрей Шептицький засудив голодомор в Україні в 1932-1933 рр. Дав негативні характеристики комуністичної та нацистської ідеології. Відстоював ідеї національного розвитку української державності.

Ключові слова: Андрей Шептицький, митрополит, політика, Церква, комунізм, фашизм, голодомор.

Ohirko Oleh Vasylyovych Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Pedagogy, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies, Professor of the Department of Ukrainian Studies at the Institute of Eastern Europe, Lviv, tel. (032) 239-26-46, <https://orcid.org/000-0001-7563-6992>

POLITICAL VIEWS OF ANDREY SHEPTYTSKY

Abstract. The political views of Metropolitan Andrey Sheptytsky are being investigated. The political views of Andrey Sheptytskyi, a citizen of Moscow, are studied. He survived seven political regimes. He was born in 1865, studied and obtained doctorates in law, philosophy, and theology, was ordained a hieromonk, and later consecrated a bishop in 1899, and became the metropolitan of Galicia and the archbishop of Lviv in 1901 under the Austrian regime. With the beginning of the First World War, he was arrested in September 1914 and served a three-year sentence in prisons for spiritual criminals in Kursk and Suzdal under the Russian tsarist regime. He returned to Lviv and lived under the Austrian regime for another year. In 1918, at the time of the October Revolution, he lived in Lviv under the Ukrainian regime, and later, until 1938, he was under the Polish occupation regime. Since 1939, as a result of the occupation of Western Ukraine by the Red Army, he spent three years under the Soviet regime. As a result of the advance of German troops during World War II into Ukrainian lands, it was under the Nazi occupation regime, and in July 1944, due to the liberation of Lviv by Soviet troops, it was again under the Soviet regime.

Metropolitan Sheptytsky demonstrated an active civic position aimed at building Ukrainian statehood. As a deputy of the Vienna Parliament and the Galician Sejm, he worked tirelessly for the good of the Ukrainian people. His international activities were also aimed at supporting Ukraine. Visiting various countries of the world, in particular Italy, France, Belgium, Canada, the USA, Brazil and Argentina, he used every opportunity to convey to the world community the aspiration of Ukrainians for self-determination. He took an active part in many political actions, in particular, protesting against the oppression of Ukrainian students of Lviv University and leading a delegation to the emperor with demands for equal rights for Ukrainians in the Austro-Hungarian Empire.

Metropolitan Andrey Sheptytsky condemned the famine in Ukraine in 1932-1933. He gave negative characteristics of communist and Nazi ideology. He defended the idea of national development of Ukrainian statehood.

Keywords: Andrey Sheptytsky, metropolitan, politics, Church, communism, fascism, famine.

Постановка проблеми. Золотими літерами в історію України та Церкви, як борця за волю народу, як символ нескореного духу нації, її працелюбності, терпеливості, незламності, мудрості вписане ім'я митрополита УГКЦ Андрея Шептицького (1865-1944), життя якого невіддільне від історії України та її Церкви, переконливий доказ великої місії Церкви в історії українського народу, великий взірець служіння Богу і народу. Його політичні погляди ґрунтувалися на захисті прав та свобод українського народу та всіх громадян, які зазнавали переслідування та репресій зі сторони окупантів.

В минулому році українська та світова громадськість відзначала 80-у річницю відходу до вічності цього великого сина українського народу, якого справедливо називають українським Мойсеєм, праведником світу та етнархом українського народу. В цьому році відзначаємо 160 річчя з часу його народження, як будівничого української держави та лідера Церкви.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політичні погляди митрополита Андрея Шептицького досліджували відомі українські вчені: О. Турій [6], Л. Федик [3], В. Басараб [7], І. Назарко [5], М. Маринович, О. Красівський, А. Кравчук, О. Гайова [9] та інші.

Мета статті – аналіз політичної діяльності митрополита Андрея Шептицького в часах між Першою та Другою світовими війнами, його активна проукраїнська позиція, яка відстоювала право українців мати свою власну державу та стояла на захисті життя кожного її громадянина перед злочинними режимами, які не шанували гідності людей.

Виклад основного матеріалу. Митрополит Андрей Шептицький (в миру Роман-Марія-Олександр Шептицький) народився 29 липня 1865 р. в селі Прилбичі, що на Яворівщині. Походив із давнього галицького боярського роду Шептицьких, з якого вийшло багато відомих церковних діячів, зокрема єпископи Варлам, Атаназій та Лев Шептицькі, засновники собору Святого Юра у Львові.

Народившись у заможній родині графа Івана та Софії (з роду Фредро), Роман Шептицький, всупереч очікуванню, обрав духовний шлях. У 1887 р. він здобув ступінь доктора права у Кракові, а згодом вивчав право в Мюнхені та філософію у Відні.

Ще після закінчення гімназії у 1883 р. Роман Шептицький звернувся до батька з проханням дозволити йому вступити до монашого Чину святого Василя Великого, проте батько не дав згоди. Під час навчання Роман не відмовлявся від своєї мети, і його подорожі Україною, Росією та аудієнція у Папи Лева XIII лише зміцнили його у цьому рішенні. Лише після здобуття докторського ступеня батько Романа погодився на його вступ до монастиря. 28 травня 1888 р. Роман прибув на новіціат до Добромиля, де 1 липня того ж року прийняв чернечий постриг та ім'я Андрей в честь одного з Апостолів Христових, який проповідував християнську віру на землях Русі-України ще в середині першого століття нашої ери.

Подія вступу молодого графа, доктора права та ідейного нащадка Шептицьких до українського греко-католицького монастиря викликала широкий резонанс у тогочасній пресі. 13 серпня 1889 р. брат Андрей склав перші чернечі обіти в Добромилі, а через три роки, у 1892 р., склав урочисту професію в Кристинополі (Червонограді, тепер місто Шептицький), ставши повноправним членом Греко-католицької Церкви. 22 серпня 1892 р. в Перемишлі він отримав священниче рукоположення від єпископа Юліана Пелеша. Згодом став магістром Добромильського монастиря, а 20 червня 1896 р. був призначений ігуменом монастиря святого Онуфрія у Львові.

Прагнучи поєднати духовне служіння з просвітницькою діяльністю, о. Андрей Шептицький разом з о. Платонідом Філясом заснував релігійний місячник для народу "Місіонар", у якому часто розглядалися питання соціального вчення Папи Лева XIII. Перший номер "Місіонаря" вийшов 19 травня 1897 р. тиражем 10 тисяч примірників і швидко здобув популярність, ставши наймасовішим періодичним виданням свого часу, яке видавалося до 1944 р., а відновлене в Україні щойно в 1992 р.

У 1899 р. австрійський цісар призначив о. Андрія Шептицького Станіславським єпископом, а Папа Лев XIII затвердив це рішення 19 червня цього ж року. Митрополит Андрей володів понад десятьма іноземними мовами, серед яких були польська, французька, англійська, німецька, італійська, старосєврейська, грецька та латинська.

За час свого єпископства у Станіславівській єпархії (сьогодні Івано-Франківській) Андрей Шептицький написав шість послань до вірних, одне з яких було адресоване "Моїм любим гуцулам" та було написане гуцульським діалектом. У 1899 р. він власним коштом придбав земельну ділянку в Станіславі та отримав дозвіл на будівництво духовної семінарії, якій згодом передав свою бібліотеку, що налічувала 10 тисяч томів, серед яких були й цінні стародруки [5].

17 січня 1901 р., у віці 35 років, Андрей Шептицький став митрополитом Львівським. За своє життя він написав 250 пастирських послань, що свідчить про його активну духовну діяльність.

У 1919 р. митрополит заснував богословський факультет при Духовній семінарії у Львові, який згодом, у 1928 р., був реорганізований у Богословську академію з двома факультетами: філософським та теологічним. Цей крок став важливим внеском у розвиток богословської освіти в Україні.

Андрей Шептицький також активно займався громадсько-політичною діяльністю. Він виступав у Віденському сеймі та Палаті панів, де порушував питання створення українського університету у Львові. Після його виступу цісар видав відповідний декрет, і 1 вересня 1916 р. український університет у Львові мав запрацювати, але цьому перешкодила Перша світова війна [5].

Митрополит Андрей Шептицький докладав багато зусиль для досягнення порозуміння між різними етнічними групами та залишив після

себе значну спадщину творів, присвячених суспільним проблемам та духовним питанням.

Слуга Божий Андрей Шептицький дбав за формування патріотизму в українському народі: “В кінці, мої дорогі браття, добром дочасним є ще все те, що нарід цілий за спільне добро уважає і його заховати та примножити є обов’язком патріота”. “Християнин має любити всіх людей, але це не перешкоджає, що найпершою любов’ю має любити свою родину й свою вітчизну. І як любов до ближнього не противиться любові до родини, так не противиться любові до вітчизни. Християнин може і повинен бути патріотом, але його патріотизм не може бути ненавистю ані не сміє накладати обов’язків, противних вірі”. Справжня любов народу виключає ненависть та не може такий патріотизм противитися святій вірі. Не можемо роздвоюватися і ділитися на партії й годі нам ради любові до народу віддалятися від святої правдивої віри [1, с. 4].

Митрополит Андрей Шептицький був послідовником соціального вчення Папи Лева XIII, зокрема його енцикліки "Rerum Novarum" ("Нові речі"). Він не тільки розвивав та адаптував це вчення до українських реалій, але й мав власне бачення оригінального соціального вчення.

Завдання, які ставив перед собою митрополит Андрей у своєму соціальному вченні, залишаються актуальними й донині, адже громадянське суспільство, засноване на принципах солідарності, стабільна демократія та захист прав людини ще не були повністю досягнуті. Ідея солідаризму в сім’ї, громаді, нації та Церкві, яку пропагував митрополит Андрей, є надзвичайно важливою і сьогодні [5].

Політична діяльність митрополита мала виражене українське державотворче спрямування. Він був депутатом Віденського парламенту і Галицького сейму. Всі важливі події в українській спільноті Галичини консультувалися митрополитом Шептицьким. Часто брав участь у багатьох політичних акціях: протестував проти переслідування українських студентів Львівського університету, очолював делегацію до цісаря з вимогами надання рівних прав українцям в Австро-Угорській монархії. У 1901 р. виступив з протестом проти переслідувань українських студентів Львівського університету, в 1902 р. домагався від Галицького сейму заснування гімназії в Станіславі.

Оскільки, політика є сконцентрованим виразом економіки, то митрополит Андрей Шептицький мав глибоке розуміння шляхів вирішення конкретних економічних проблем. Він заснував українське страхове товариство «Дністер», яке згодом було перетворено на банк. Для нього було принципово важливо, щоб банк та інші фінансові установи базувалися саме в Україні, а всі кошти залишалися в межах держави.

Шептицькому вдалося досягти значних успіхів у створенні фінансових осередків у селах та районах, переконавши людей, що їхні вкладення принесуть користь у повсякденному житті. Він фінансував сільське господарство,

закуповував нову техніку для кооперативів, оскільки розумів, що економічний розвиток значною мірою залежить від продуктивності та швидкості праці.

Андрей Шептицький вважав кооперацію порятунком для більшості українських селян Галичини, закликаючи їх: «Лучіться разом, заводіть по ваших селах крамниці християнські, шпихлярі, громадські і всякі інші позиточні установи». На його заклик відгукнулося багато священників, які засновували осередки товариства «Сільський господар» на парафіях та допомагали створювати при читальнях «Просвіти» громадські склади для зерна та Народні доми – кооперативи змішаного типу, які, крім кредитування селян, займалися постачальницько-збутовою та виробничою діяльністю. Митрополит надавав особисті кошти та власну землю для організації кооперативного ліцею, садівничо-городничої та хліборобської шкіл [5].

У 1908 р. Андрей Шептицький увійшов до складу комітету засновників першого українського банку, створеного на засадах іпотеки. Найбільшими акціонерами Земельного банку гіпотечного (ЗБГ) стали митрополит Андрей та товариство «Дністер». Значною мірою завдяки А. Шептицькому ЗБГ невдовзі став єдиним українським банком, що здобув визнання у світі, а його цінні папери приймалися до оплати у всіх банках Європи. ЗБГ займався довгостроковим кредитуванням житлового будівництва під заставу земельних ділянок та нерухомості. Банк також допомагав у разі тимчасових фінансових труднощів українським кооперативам та купецтву, що належали до «Сільського господаря», «Народної торгівлі» або «Маслосоюзу». У 1936 р. торговельний оборот українських молочарських спілок на Галичині майже вдвічі перевищував виторг такої ж кількості польських кооперативів [5].

Кредити ЗБГ надавав часто під поруку митрополита, незважаючи на платоспроможність та фінансове становище позичальника. Банківські рахунки Шептицького мали назви відповідно до потреб: «Національний музей», «Кринос», «Унів», «Гошів», «Яхторів». Митрополит Шептицький був одним із небагатьох українських підприємців, який складав конкуренцію тогочасним іноземним корпораціям. Він повністю викупив маєток Перегінське, що у Дрогобицько-Бориславському нафтовому басейні, та уклав багаторічний договір – на 25-30 рр. – з нафтовим об'єднанням «Галіція» про видобуток вуглеводнів на митрополичих угіддях. Шептицький першим утворив у своїх лісових угіддях екологічний осередок «Охорона природи». Майже 30 тис. гектарів було поділено на три господарські округи, якими управляли інженери-лісничі [5].

Економічна модель Андрея Шептицького була унікальною для свого часу – це був капіталізм з людським обличчям або християнський соціалізм.

У 1903–1913 рр. Андрей Шептицький обіймав посаду заступника маршалка Галицького сейму, а 22 січня 1906 р. очолював делегацію до цісаря з вимогами рівних прав для українців Австро-Угорської імперії. Виступаючи за рівні виборчі права українців і поляків Австро-Угорської імперії, 26 січня

1914 р. на засіданні Галицького сейму митрополит Шептицький виголосив промову у справі сеймової реформи, закликав українців і поляків до згоди у вирішенні питання відкриття українського університету. А щодо виборів, то у Львові митрополит писав ще у січні 1907 р. до єпископів і народу “О виборах до парламенту”. Лист цей підписали сам митрополит та владики Костянтин Чехович, Перемиський ординарій і проголошений папою Іваном Павлом II блаженний Григорій Хомишин, Станиславівський ієрарх. В листі, зокрема, говорилося: “Мусимо питати чи кандидат є не лише добрим патріотом, але справжнім християнином-католиком”. Послання закінчується такими словами: “Не слухайте, браття, лихих людей, держіться сильно святої віри, тримайтеся зі своїми священиками, тримайтеся разом, усі спільно як один муж і не pozwольте нікому себе ділити, бо в злуці, єдності, любові наша сила. З Богом зачинаймо важне діло, і так важну хвилю в нашій історії, а Бог буде нам благословити” [9].

В 1911 р. від 10 травня знову було проголошене спільне пастирське послання галицьких єпископів. Лист нагадував, що наші єпископи писали про справу виборів у роках: 1905, 1906, 1907 і 1910! Лист застерігав, “щоб виборці не дали себе перекупити. Участь у виборах – це громадський обов'язок усіх. І священик того обов'язку не може залишати, але й не може бути простим агітатором. Як вибирати, то справжніх християн, щоб боронили святої віри і прав нашої Церкви і виконали обов'язки зглядом свого народу та його добра” [9].

29 травня 1913 р. галицькі владики писали про виборчу реформу. Лист пригадував: “тримайтеся разом, віддавайте голоси на добрих і свідомих християн. Не дайте щоб хтось вам накинув, але свідомо та власним розумом і совістю вибирайте...”

Влітку 1917 р., поветраючись із заслання в Росії, де перебував три роки, як гість прибув у Київ та був на засіданні Центральної Ради. Провів зустріч у Києві з політичними провідниками України М. Грушевським і В. Винниченком. Проблема державності України ніколи не покидала митрополита. Першою умовою побудови української держави Шептицький вважав “національну єдність і гармонію духу. Це бажання народу складати єдине ціле – свідомо воля всіх одиниць злучитися в одну організацію...”. Мова, на його думку, була одним з головних факторів єдності. Наголошував, що в Україні має бути лише одна Христова Церква, а сам був готовий зректися своєї влади заради спільного глави Церкви, який би визнавав Вселенського Архидіакона. Цю ідею підтримував гетьман Павло Скоропадський, вбачаючи у ньому гідного кандидата на цю посаду.

Перебуваючи у Києві, митрополит Андрей так висловився про взаємовідносини української держави з Росією: “Якою б не була Росія, вона добровільно не зречеться своєї влади над Україною. Але якщо Україна хоче жити вільним життям, то мусить обов'язково відокремитися від Москви, повинна стати незалежною державою, шукати собі союзників серед інших вільних народів” [9].

В жовтні 1918 р. митрополит Андрей Шептицький підписав повідомлення Української Парламентарної Репрезентації про скликання 18 жовтня “Української Конституанти” і про утворення самостійної Української Держави в межах Австро-Угорщини. 19 жовтня 1918 р. він був обраний членом Національної Ради ЗУНР.

На проголошення Західноукраїнської Народної Республіки Шептицький відповів пастирським листом, в якому закликав віруючих жертвувати всім, навіть життям, для захисту і будівництва української держави. В 1918 році Слуга Божий Андрей Шептицький привітав проголошення Західно-Української Народної Республіки.

2 листопада 1918 р. владика Андрей був присутній на переговорах між Українською Національною Радою та польською делегацією. 19 листопада 1918 р. був інтернований польською окупаційною владою в Митрополичих палатах. 25 травня 1919 р. завдяки зусиллям митрополита Андрея Апостольська столиця де факто визнала УНР, а папа Венедикт XV прийняв на аудієнції першого посла України у Ватикані графа Михайла Тишкевича.

26 вересня 1923 р. за виступи в обороні самостійності України та антипольські настрої митрополита Шептицького було заарештовано і депортовано до Познані. Українська громадськість відповіла на арешт Андрея Шептицького відкритим протестом. Апостольська столиця негативно поставився до цього акту польської влади, а тому польський уряд був змушений відпустити Архиерея. У березні 1923 р. владика Андрей брав участь в Українській Мировій Делегації в Парижі, апелював до Ради Амбасадорів у справі Західної України. 14 березня 1923 р. напередодні оголошення рішення держав Антанти про віддання Східньої Галичини Польщі був прийнятий президентом Франції Рамоном Пуанкаре, а 15 березня 1923 р. зустрічався з італійським послом Авезаном Романом у справі Галичини.

30 квітня 1927 р. був проголошений ще один лист про вибори до громадських рад, де сказано, що “тріхом є бути обоятним на потреби віри й народу. Значиться кожен управлений голосувати має виконати свій громадянський обов'язок”.

24 липня 1933 р. митрополит Андрей Шептицький разом з єпископами Григорієм Хомишиним, Йосафатом Коциловським, Никитою Будкою та єпископами-помічниками Григорієм Лакотою, Іваном Бучкою, Іваном Лятишевським засудили голодомор в Україні 1932-1933 рр., проголосивши відозву до вірних Галицької Церковної провінції у справі подій на Великій Україні до всіх людей доброї волі: “Україна в передсмертних судорогах. Населення вимирає голодовою смертю” [8].

В 1937 р. митрополит Андрей написав вступне слово до послання іспанських єпископів. Там у лютому 1936 р. відбувалися вибори й християнські партії отримали півмільйона голосів більше від лівих. Та уряд сфальшував вибори й перемогли комуністи та їхні прихильники. Відразу почалась війна

проти Церкви. За шість тижнів від 16 лютого до 2 квітня було підпалено 106 церков, 56 цілковито зруйновано. Потім було спалено ще 52 церкви. 18 липня 1936 р. католики здійснили переворот й перемогли.

1-го вересня 1939 р. митрополит Шептицький написав послання з пересторогою перед намовами провокаторів і агітаторів.

Політична діяльність митрополита мала виражене українське державотворче спрямування. Він був депутатом Віденського парламенту і Галицького сейму. Відвідував Італію, Францію, Бельгію, Канаду, США, Бразилію, Аргентину. На всіх перемовинах з державними діячами цих країн наполягав підтримати українців. Всі важливі події в українській спільноті Галичини консультувалися митрополитом. Закликав духовенство не ув'язуватися в політику. Часто брав участь у багатьох політичних акціях: протестував проти переслідування українських студентів Львівського університету, очолював делегацію до цісаря з вимогами надання рівних прав українцям в Австро-Угорській монархії.

Владика Андрей критикував ідею марксистсько-ленінського вчення про те, що відносини між людьми побудовані на протистоянні між класами. В пастирському посланні “Про переслідування християнської віри в Радянській Україні, Білорусії, Росії” (1930 р.) етноарх Шептицький засудив ідеї комуністичної ідеології: “Горстка злочинців, що завдяки дивним обставинам змогла захопити в свої руки всяку владу в Москві, поставила собі задачу боротися проти Бога, проти людської совісти й усього того, що є якою-небудь благороднішою чи вищою ідеєю...у кожне село впроваджували зародки ненависти молодших зглядом старших, убогих оглядом багатших, нищили нарід матеріально і морально...”[9].

1933 р. більшовики застосували голодомор як політичну зброю проти українського народу. На це не мовчав митрополит Андрей, який разом з тогочасними єпископи 24 липня 1933 р. видав пастирського листа. У ньому сказано: “На вид таких злочинів німіє людська природа, кров стинається в жилах”... “Перед цілим світом протестуємо проти переслідування малих, убогих, слабких і невинних, та гонителів оскаржуємо перед судом Всевишнього... Усі радіостанції просимо рознести наш голос цілому світові, може дійде він до убогих хатин конаючих з голоду селян...” [8].

В 1936 р. митрополит Шептицький написав свою відозву “Пересторога перед комунізмом”. Він добре розумів і застерігав від небезпеки, що насувалася на українців:

“Небезпека теперішньої хвилини каже мені звернутися до Тебе, дорогий мій Народе, з оцими словами остороги:

Хто помагає комуністам у їх роботі, навіть чисто політичний, зраджує Церкву. Треба цю правду пригадувати всім вірним і цілій українській суспільності тим усильніше в наших часах, коли комуністи, щоб збаламутити й здурити вірних християн, удають віруючих людей і святотатськи приступають до св. Тайн, діставши такі прикази з Москви”.

“Від початку християнства не було на світі ніякої секти ані релігії, ані політичної партії, яка би в такій мірі була ворожою до Божого Об'явлення і до всякої релігії, та особливо до релігії Ісуса Христа і Його св. Церкви. Большевики мають за найголовнішу засаду – знищення Церкви. До тої цілі стремлять викликанням революції, серед якої удається їм церкви палити, священників і вірних християн убивати й нищити в людських душах віру в Бога і Його св. Об'явлення.

Комуністи є безбожниками та в їх програмі нема точки, в якій би вони були щирішими, як у тій одній: у боротьбі проти Бога. ...

Трудно зрозуміти, до чого змагають комуністи, бо дотеперішній дев'ятнадцятилітній досвід виказав, як на долоні, що коли большевики говорили про свободу – розуміли неволю, коли говорили про добробут – тим словом називали голод, коли говорили про ради, совети – тим словом називали систему, в якій нікому не вільно висказувати своєї думки; коли говорили про владу селян – розуміли систему, в якій селянин змушений до безплатної роботи, за яку не дістає навіть достаточного кусника сухого хліба. А коли говорили про владу пролетаріату, то пролетаріатом називали касту тих, що кров з народу витискає” .

“Де покажуться комуністи-большевики, там зараз починають горіти церкви й кров невинна ллється обильними потоками. Їх сліди всюди позначені кров'ю невинних жертв. Чи не є річчю очевидною, що таким ворогам Христа помагати – це зраджувати Його і зраджувати Його св.Церкві” [2].

30 червня 1941 р. митрополит Андрей привітав Акт відновлення Української Держави. Під час німецької окупації митрополит мужньо став в обороні винищуваних євреїв, протестував проти надуживань гестапо в Україні і проти винищення радянських полонених.

В 1941 р. митрополит видав пастирський лист “Як будувати Рідну Хату?”, де він писав: “Будучність народу в ваших руках... Неутомимо трудіться в праці для народу; радо несіть в жертву і власне добро, власну вигоду, коли добро народу того вимагає, працюйте для будучности, працюйте над християнським вихованням суспільности...”. “Ідеалом нашого національного життя є наша рідна всенаціональна Хата-Батьківщина... Завдання українського народу буде в тому, щоб створювати такі суспільно-християнські обставини, які запевнювали б громадянам правдиве і стає щастя та мали досить внутрішньої сили, щоб створювати відцентрові тенденції внутрішнього розкладу і успішно захищати межі від зовнішніх ворогів. Такою могутньою та такою, що забезпечує щастя всім громадянам організацією може бути Батьківщина тільки тоді, коли не буде цілістю, зложеною штучно з різних і різнорідних частин, а подібним до моноліту організмом, себто тілом, оживленим одним духом, що з внутрішньої сили розвивається, доповнює внутрішні браки і з природи є здоровим, сильним, свідомим своїх цілей, не тільки матеріальним, але й моральним тілом” (Праведний митрополит Андрей Шептицький. Як будувати рідну хату) [4].

Митрополит Андрей Шептицький був єдиним сміливим архиєреєм, який у лютому 1942 р. звернувся до самого Адольфа Гітлера з різким осудом акції знищення євреїв та про надуживання гестапо й жорстокість до військовополонених. За свідченням тогочасного оточення Гітлера, він попав у страшну лють, але згодом висловився, що “графа Шептицького за це варто б повісити, але митрополит Шептицький може собі на таке дозволити”. 21 листопада 1942 р. митрополит видав пастирського листа “Не вбивай”, в якому суворо перестерігав тих, хто чинить беззаконня і посягає на здоров’я, безпеку та життя ближнього.

В 1942 р. в листі до Папи Пія XII митрополит Андрей засудив нацизм: “Ця система брехні, обману, несправедливості, грабунку, спотворення всіх ідей та порядку; ця система егоїзму, перебільшеного до абсурдної цивілізації межі тотального божевільного націонал-шовінізму, ненависті до всього, що є красивим та добрим, ця система становить собою таке щось феноменальне, що найпершою реакцією при вигляді цього монстра є оніміле здивування. Куди заведе ця система нещасний німецький народ? Це може бути не що інше, як дегенерація людства, якої ще не було в історії” [9]. В 1942 р. він написав лист Адольфу Гітлеру за назвою “Не убий”, де засудив звірства фашизму.

Під час німецької окупації митрополит звернувся з протестом проти винищення єврейського населення до рейхсканцлера Г. Гіммлера, а також захищав радянських полонених – писав листа Гітлеру про надуживання гестапо й жорстокість до військовополонених. 14 серпня 1944 р. організував таємне вивезення 2000 дітей євреїв. Їх переховували у криптах, у монастирських школах, сиротинцях Львова та околиць.

Спільне Пастирське послання з листопада 1943 р. було видано до єпископів, духовенства та вірних про моральне спустошення народу, головно про легководушність і душогубства, які часто викликані провокаторами і ворогами нашого народу й віри. З писань митрополита Андрея і наших тодішніх владик можна зробити такі висновки: християни мають обов’язок брати участь у громадському житті, а тим більше в виборах. Вибирати слід сумлінних і переконаних практикуючих християн. В громадських справах слід виступати солідарно, не єднатися з груповим самолюбством і неясними цілями.

Фундаментальною основою політичної влади і будь-якої діяльності, за словами митрополита, повинна бути християнська чеснота – любов до ближнього, яка, за словами самого Христа, є першою християнською заповіддю після любові до самого Бога, на якій вона ґрунтується і з якої випливає. Таку думку ми знаходимо у одному з його перших послань: “Лише та влада сильна і цупка, яка тримається на любові. Тільки таку владу визнають люди, яка, за прикладом Христа, є водночас службою і підчиненням, а не пануванням”.

Митрополит Шептицький вимагав, щоби політична влада була справедливою. Це ще один критерій, який би свідчив, що ця влада є встановлена

Богом. Цієї справедливості, заснованому на Божому законі, митрополит вимагав і в австрійському парламенті, і в галицькому сеймі, членом яких він був, і від російської окупаційної влади, і від польської влади, і від двох тоталітарних режимів (нацистського та комуністичного), за яких жив.

Митрополит Андрей осуджував тих священників, які більше займалися політикою, а не своїми священницькими обов'язками, занедбували катехизацію, проповіді. Які свою неактивність в парохії прикривали плащиком політичної тріскотні. Думали, що зможуть заступити сповнення обов'язків пустими фразами і агітаціями [6].

Митрополит Андрей Шептицький вважав розбудову освіти та культури важливим засобом національної оборони для поневоленого народу. Він заснував Український Національний Музей у 1905 р.

Шептицький також надавав підтримку приватним народним школам імені Б. Грінченка, князя Данила, єдиній міській українській школі імені М. Шашкевича, товариствам «Просвіта», «Рідна Школа» та Науковому Товариству імені Шевченка. Він також опікувався читальнями, школами для ремісничої та гімназійної молоді, організаціями «Пласт», «Луг», «Сокіл-Батько», «Українська Молодь Христові» та сприяв виданню молодіжних журналів «Наш Приятель», «Поступ» та «Українське Юнацтво».

Митрополит Андрей Шептицький був відомий своєю підтримкою студентів, художників та музикантів, надаючи їм свій захист та меценатство.

Окрім цього, він дбав про фізичне здоров'я свого народу, відкривши Народну Лічницю у 1903 р., де люди, які не могли собі дозволити платне лікування, могли отримувати медичну допомогу безкоштовно. Він також заснував Порадню для матерів, дитячі садочки та сиротинці.

Висновки. Отже, політична діяльність митрополита Андрея Шептицького є взірцем для духовних пастирів України та інших держав, як треба боронити правду, відстоювати власну державність, захищати інтереси покривджених, переслідуваних, незважаючи на загрози для власного життя. Його політичним заповітом для українців є слова: «Україна лише сама себе зможе змінити. Ключ до перетворення України знаходиться в ній самій. Нам важко змінити зовнішні обставини, проте в нашій волі змінити себе». Андрей Шептицький, як апостол правди і єдності, був правдивим етнархом, тобто батьком народу і Церкви.

Література:

1. Шептицький А. Пастирське послання Єпископа Андрея до вірних Станиславівської єпархії. Перше слово Пастиря. Документи і матеріали 1899–1944 рр., в 3 т. Львів, Україна, 2007, Т. 1, С. 4.
2. Шептицький Андрей. Осторога перед загрозою комунізму. Львів. 1936.
3. Федик Л.Б. Політико-правові погляди митрополита А. Шептицького. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 1(13). Івано-Франківськ. 2016. С. 49-58.
4. Шептицький А. Як будувати Рідну Хату? [упоряд.: Р. Тереховський, Р. Хрін, О. Гайова]; Центральний держ. іст. архів України, м. Львів. Львів : Гердан, 2003. 47 с.

5. Назарко Іриней. Київські і галицькі митрополити : біогр. нариси (1590-1960). Торонто: Вид-во Отців Василян, 1962. 271 с.
6. Турій О. Митрополит Шептицький і політика. <https://zbruc.eu/node/36113>
7. Басараб В.І. Викриття А. Шептицьким сутності нацистської політики в листах до А. Гітлера та Папи Пія XII. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип. 1 (40), 2019. С. 10-16.
8. Огірко О.В. Осуд Українською Греко-Католицькою Церквою штучного голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Матеріали III Міжнародної наукової конференції "Голодомори в Україні: геноцид і опір", Київ, МАУП, 2005. С. 197-200.
9. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали. 1899-1944 / Упор. Оксана Гайова, Андрій Кравчук. Т. II. Церква і суспільне питання. Книга 1. Пастирське вчення та діяльність. За ред. Андрія Кравчука. Львів: Видавництво отців Василян «Місіонер», 1998. 572 с.

References:

1. Sheptytskyi, A. (2007). Pastyrskie poslannia Yepyskopa Andreia do virnykh Stanyslavivskoi yeparkhii. Pershe slovo Pastyria. [Pastoral message of Bishop Andrey to the faithful of the Stanislaviv Eparchy. First word of the Pastor]. *Dokumenty i materialy 1899–1944 rr.*, v 3 t. Lviv, Ukraina, T. 1, 4 [in Ukrainian].
2. Sheptytskyi, Andrei. (1936). Ostoroha pered zahrozoiu komunizmu. [Warning against the threat of communism]. Lviv. [in Ukrainian].
3. Fedyk, L.B. (2016). Polityko-pravovi pohliady mytropolyta A. Sheptytskoho. [Political and legal views of Metropolitan A. Sheptytsky]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho*. 1(13). Ivano-Frankivsk. 49-58. [in Ukrainian].
4. Sheptytskyi, A. (2003). Yak buduvaty Ridnu Khatu? [How to build a Family Hut?]. [uporiad.: Terekhovskiy R., Khrin R., Haiova O.]; *Tsentralnyi derzh. ist. arkhiv Ukrainy, Lviv*. Lviv : Herdan, 47 [in Ukrainian].
5. Nazarko, Irynei. (1962). Kyivski i halytski mytropolyty : biohr. Narysy (1590-1960). [Metropolitans of Kyiv and Galicia: biographical sketches (1590-1960)]. Toronto: Vyd-vo Ottsiv Vasyliian, 271 [in Ukrainian].
6. Turii, O. Mytropolyt Sheptytskyi i polityka. [Metropolitan Sheptytsky and politics]. Retrieved from <https://zbruc.eu/node/36113> [in Ukrainian].
7. Basarab, V.I., Vykryttia A. (2019). Sheptytskym sutnosti natsystskoi polityky v lystakh do A. Hitlera ta Papy Piia XII. [A. Sheptytsky's exposure of the essence of Nazi policy in letters to A. Hitler and Pope Pius XII]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, seriia «Istoriia»*, 1 (40), 10-16. [in Ukrainian].
8. Ohirko, O.V. (2005). Osud Ukrainskoiu Hreko-Katolytskoiu Tserkvoi shuchnoho holodomoru 1932-1933 rr. v Ukraini. [Condemnation by the Ukrainian Greek Catholic Church of the artificial famine of 1932-1933 in Ukraine]. *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo konferentsii "Holodomory v Ukraini: henotsyd i opir"*, Kyiv, MAUP, 197-200. [in Ukrainian].
9. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i Diialnist. Dokumenty i Materialy. 1899-1944. [Metropolitan Andrey Sheptytsky: Life and Activities. Documents and Materials. 1899-1944]. Upor. Haiova, Oksana, Kravchuk, Andrii. (1998). T. II. *Tserkva i suspilne pytannia. Knyha 1. Pastyrskie vchennia ta diialnist*. Za red. Andriia Kravchuka. Lviv: Vydavnytstvo ottsiv Vasylian «Misioner», 572 [in Ukrainian].